

บทที่ 2

ประวัติจิตรกรรม

จิตรกรรมเป็นกิจกรรมการสร้างสรรค์อย่างหนึ่งของมนุษย์ เริ่มปรากฏในยุคหินเก่า ระหว่างประมาณ 10,000 B.C. และ 20,000 B.C. โดยมนุษย์เฝ้าแรก คือ โครมันยอง (Cro - Magnon) เป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์ตรงจากธรรมชาติ และจากการดำรงชีวิตของตน มนุษย์เฝ้านี้ถ่ายทอดงานจิตรกรรมไว้บนผนังถ้ำ อัลตามิรา และถ้ำลาสโก ทางตอนใต้ของประเทศฝรั่งเศส (Altamira and Lascaux) ซึ่งปรากฏผลงานจนถึงปัจจุบัน

งานจิตรกรรมที่เหลืออยู่บนผนังถ้ำนั้น ส่วนมากเป็นภาพสัตว์แสดงอาการเคลื่อนไหว รวมอยู่กันเป็นฝูง ๆ มีรูปคนปนอยู่บ้างเพียงเล็กน้อย ลักษณะของภาพเป็นการแสดงอิริยาบถ ด้านต่าง ๆ ของสัตว์ (Mixed Views) เช่น เขียนส่วนลำตัวเป็นรูปด้านข้าง (Profile) ศีรษะเป็นรูปด้านหน้า ขา บางภาพก็แสดงเพียงสองขา บางภาพก็แสดงสี่ขา ซึ่งนับว่าเป็นความฉลาดในการถ่ายทอดภาพที่ยาก ให้มองเห็นแล้วเข้าใจด้วยวิธีการง่าย ๆ

จิตรกรรมระยะแรกไม่สามารถที่จะแยกว่าเป็นการวาดภาพโดยเฉพาะ เพราะเป็นลักษณะผสมของการวาดเขียน การระบายสี และประติมากรรม บางแห่งก็มีการเจาะร่องผนังถ้ำให้ลึก แล้วระบายสีในช่องนั้น ๆ เพื่อความประสงค์ที่จะให้เส้นรอบนอกเด่นชัดเจิดจ้าขึ้น นักโบราณคดีให้ความเห็นเกี่ยวกับภาพเขียนเหล่านี้ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับความเชื่อของมนุษย์ที่สำคัญ ๆ 3 ประการ คือ ความเชื่อเกี่ยวกับความตาย แสดงเป็นภาพสัตว์ได้รับความบาดเจ็บ ความเชื่อเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ แสดงเป็นภาพที่แสดงอวัยวะสืบพันธุ์ของสัตว์เด่นชัด และความเชื่อเกี่ยวกับความสำนึกบาป ซึ่งแสดงเป็นภาพสัตว์มีลักษณะสวยงาม อย่างไรก็ตาม งานจิตรกรรมในระยะแรก ก่อนประวัติศาสตร์นี้แสดงให้เห็นให้คนรุ่นหลังเข้าใจว่า มนุษย์ในสมัยก่อนนั้นมีความคิดสร้างสรรค์ พยายามถ่ายทอดธรรมชาติด้วยวิธีการที่สร้างสื่อร่วมกันในสังคม ตามความเชื่อหรืออิทธิพลต่าง ๆ และศิลปินผู้เขียนภาพเข้าใจว่า คงจะเป็นหัวหน้ากลุ่มชน เมื่อมนุษย์รู้จักประดิษฐ์ตัวหนังสือ รู้จักใช้สัญลักษณ์ มีบริเวณที่อยู่อาศัยตามลุ่มแม่น้ำแน่นอน ซึ่งถือเป็นยุคประวัติศาสตร์ อารยธรรมตะวันตก การเขียนภาพเริ่มมีบทบาทที่สำคัญยิ่งของอาณาจักรนั้น ๆ เพราะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางทำความเข้าใจในสังคม สนองความเชื่อเกี่ยวกับหัวหน้าของสังคมนั้น ๆ

จิตรกรรมอียิปต์ และเมโสโปเตเมีย

ศิลปกรรมของอียิปต์ก่อรูปลักษณะแน่นอนราว 4,000 ปี และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานจิตรกรรมถือเป็นกิจกรรมพื้นฐานของศิลปกรรมเกือบทุกชนิด ศิลปินอียิปต์มีความเข้าใจในการถ่ายทอดรูปแบบของการวาดภาพเป็นอย่างดี และมีความมุ่งหมายที่ส่งเสริมความเชื่อถือ ศรัทธาของฟาโรห์ และความสง่าผ่าเผยของกษัตริย์ โดยแสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างฐานะ ด้วยขนาดของรูปภาพเขียน เช่น ถ้าเป็นฟาโรห์ก็ให้มีขนาดใหญ่ที่สุด และใหญ่กว่าราชินีสองเท่า ใหญ่กว่าข้าราชการบริพาร 10 เท่า เป็นต้น

เรื่องราวส่วนมากบรรยายกิจกรรมของฟาโรห์ เช่น การล่าสัตว์ การประพาสที่ต่าง ๆ และมักจะแสดงสัตว์บกและสัตว์น้ำรวมกัน วัตถุประสงค์เพื่อบอกเล่าให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร และกำลังทำอะไร ลักษณะของภาพเขียนก็เป็นแบบสลับด้าน คือ ศีรษะแสดงรูปด้านข้าง ดวงตา รูปด้านหน้า ทรวงอกรูปด้านหน้า และส่วนท่อนขา และอื่น ๆ แสดงรูปด้านข้าง และที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งก็คือ ถ้าภาพคนแสดงท่าทางขวา เท้าทั้งสองจะแสดงเท้าขวาเหมือนกันหมดทั้งขา และถ้าหันหน้าไปทางซ้ายก็แสดงเท้าซ้ายทั้งสองข้างเหมือนกัน การวาดเขียนในแถบแม่น้ำไนท์กริส และยูเฟรติส อันเป็นบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำที่เรียกว่า เมโสโปเตเมีย นั้น มีลักษณะเป็นแบบอย่างเด่นชัดน้อยกว่าอียิปต์มาก และแสดงเรื่องราวที่เกี่ยวกับสงคราม แสดงให้เห็นถึงกำลังและอำนาจ รวมทั้งความสามารถในการล่าสัตว์ของกษัตริย์ ลักษณะการเขียนก็สลับสับด้าน แสดงให้เห็นง่าย ชัดเจน คล้ายกับอียิปต์

จิตรกรรมสมัยกรีกและโรมัน

ถ้าไม่มีแบบอย่างศิลปกรรมและอารยธรรมของกรีกและโรมัน เราคงเดาไม่ได้ว่าอารยธรรมของยุโรปตะวันตก จะมีลักษณะหน้าตาและรูปแบบเป็นอย่างไร กรีกและโรมันถือว่าเป็นแบบอย่างของอารยธรรมตะวันตกทุกแขนง ปรัชญาสำนักต่าง ๆ มีความเจริญมาก ทำให้เกิดสำนักหลายแห่ง และพิจารณาเหตุผลต่างกัน สำหรับทางด้านศิลปะและการเขียนภาพนั้น ถือกันว่าเป็นผลของความพยายามของมนุษย์ที่ถ่ายทอด เลียนแบบธรรมชาติ (Art is the Imitation of nature) โดยมุ่งที่จะแสดงให้เห็นความเชื่อสำคัญ ๆ สองประการ คือ ความชัดเจน และความบริสุทธิ์ (Clarity and purity) ภาพหรือการถ่ายทอดรูปคนถือเป็นรูปแบบอันสำคัญของการเขียนภาพ โดยศิลปินกรีกพยายามที่จะใช้ความสมบูรณ์และความงามของคนเป็นแบบอย่างจากเรือนร่างอันสมบูรณ์ของมนุษย์ และแนวคิดนี้ให้อิทธิพลสืบต่อมาจนถึงสมัยฟื้นฟู และสมัยหลัง

งานจิตรกรรมนอกจากจะเป็นจุดเริ่มต้นของการแสดงรูปแบบของศิลปกรรมประเภทต่าง ๆ แล้ว การเขียนภาพตกแต่งพื้นไหก็กลายเป็นลักษณะการเขียนภาพเด่น ๆ ของกรีกด้วย ศิลปินกรีกมีความชำนาญในการถ่ายทอดบนผนังโค้งของไห ด้วยการออกแบบผสมกับรูปทรงเลขาคณิต เป็นแบบต่าง ๆ งดงามบนพื้นที่จำกัด และใช้น้ำยาเคลือบตกแต่งด้วยสีอัญมณีและสีดำ โดยมีเรื่องราวเกี่ยวกับชนบทประเพณี และนักรบ ซึ่งศิลปินนอกจากจะแสดงความชัดเจนแล้ว ยังแฝงไว้ด้วยจินตนาการของตนเองอีกด้วย เพราะในสมัยหลัง ๆ จินตนาการมีส่วนให้อิทธิพลในการวาดภาพมากขึ้น จนกลายเป็นการออกแบบตกแต่งไป เพราะในสมัยคลาสสิกนั้น แสดงสัดส่วนกลมเนื้อตามให้เห็นงดงาม แต่มาในสมัยหลังแสดงลักษณะง่าย ๆ อย่างการออกแบบมากขึ้น

ในสมัยโรมัน การเขียนภาพมีบทบาทสำคัญในการวางพื้นฐานของภาพประดับ (Mosaic) และมีส่วนในการแบ่งบริเวณแสงสว่างและเงามืด การถ่ายทอดมีทั้งภาพคนอย่างของกรีก และภาพวิวและภาพนิยายโบราณ ครึ่งสัตว์ครึ่งมนุษย์ ด้วย และในช่วงหลังของสมัยโรมัน ถือว่าเป็นการถ่ายทอดที่แสดงให้เห็นว่า ศิลปินมีความเข้าใจเกี่ยวกับความตื้นลึก ไกลใกล้ สามมิติ และความกลมกลืนของแสงและเงาอย่างสมบูรณ์ ซึ่งถือเป็นวิธีการถ่ายทอดอันฉลาด แรกเริ่มของการเขียนภาพ และลักษณะเด่นของการเขียนภาพ ในสมัยโรมันนั้น ก็มักหนีไม่พ้นรูปคนอันมีร่างกายสมบูรณ์ มีกล้ามเนื้องดงาม ทั้งนี้เพราะว่า โรมันยกย่องนักรบและชัยชนะ ดังนั้นเรื่องราวของภาพคนจึงมีความสำคัญมากต่อศิลปกรรมสมัยโรมัน

จิตรกรรมสมัยกลาง

เมื่ออาณาจักรโรมันแบ่งออกเป็นสองส่วน และช่วงเวลานั้นจนถึงสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาที่ 14 เป็นช่วงเวลาของคริสตศาสนา และระยะเวลาของการแสวงหาแนวการเขียนภาพ ระยะเวลาที่ลักษณะแบบอย่างของงานจิตรกรรมแนวกรีกและโรมัน จะมีอิทธิพล ศิลปินในระยะนี้ได้พยายามแสดงเรื่องราวของศาสนา จนทำให้การเขียนภาพมีลักษณะเด่นไปทางสัญลักษณ์ หรือเป็นการออกแบบตามแนวสัญลักษณ์มากขึ้น (Religious Symbols)

ในทางตอนเหนือของยุโรปช่วงเวลานี้ ศิลปินได้สร้างสรรค์ภาพประกอบคัมภีร์ เป็นเรื่องราวของศาสนา และมีตัวหนังสือประกอบด้วย งานจิตรกรรมจึงเน้นหนักในภาพประกอบหนังสือ แม้ว่าบางส่วนจะมีลักษณะของกรีกและโรมันแฝงอยู่บ้างก็ตาม แต่แนวโน้มส่วนใหญ่มุ่งที่ศาสนา พยายามที่จะสั่งสอนคนโดยใช้ภาพประกอบเป็นสำคัญ และระยะนี้การเขียนตัวหนังสือและการออกแบบหนังสือมีความก้าวหน้ามาก เช่น ภาพประกอบคัมภีร์เวลิลลาฟ

แสดงถึงเหตุแห่งความชั่วและบาป เป็นต้น (The Origin Sin form the Velislav Bible) ซึ่งยุคนี้เป็นยุคของการวาดภาพที่เกี่ยวกับหนังสือโดยเฉพาะ

สรุปได้ว่า งานจิตรกรรมเท่าที่ปรากฏเป็นหลักฐานนับตั้งแต่มนุษย์รู้จักถ่ายทอดความงาม โดยเริ่มตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์มาจนถึงสมัยกลางและสมัยฟื้นฟู ระยะเวลาเป็นช่วงของการถ่ายทอดประสบการณ์ในชีวิตจริงของมนุษย์ เกี่ยวกับการหาอาหาร และเขียนไว้บนผนังถ้ำที่ทนอาศัย ภาพเขียนแสดงความเชื่อในอภินิหารต่าง ๆ เมื่อเริ่มศิลปกรรมอียิปต์ รูปแบบของการเขียนภาพก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับภาพเขียนบนผนังถ้ำ กล่าวคือ เป็นแบบผสมใช้สีด้าน (Mixed Views) และบรรยากาศของประเทศ ส่วนในสมัยเมโสโปเตเมีย ซึ่งร่วมสมัยกับอียิปต์นั้น รูปแบบของการวาดภาพมีเสริภาพ แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับการรบราฆ่าฟัน ซึ่งในสมัยอียิปต์มุ่งแต่ฟาโรห์ สำหรับในสมัยกรีกและโรมันนั้น ถือได้ว่าเป็นช่วงของการเขียนภาพที่ศิลปินสามารถถ่ายทอดความรู้สึกได้อย่างมีเหตุผล รู้จักสร้างภาพให้ลึก รู้จักใช้แสงและเงา และให้อิทธิพลต่อมาจนถึงในสมัยกลาง อันเป็นสมัยที่การเขียนภาพประกอบคัมภีร์เจริญสูงสุด

จิตรกรรมสมัยฟื้นฟูอิตาลี 1300 - 1600

งานจิตรกรรมที่เราฝึกฝนปฏิบัติกันในประเทศ ได้รับอิทธิพลและแนวการถ่ายทอดมาจากการวาดภาพในสมัยฟื้นฟูอิตาลี ซึ่งรวมทั้งการฝึกฝนการวาดภาพในยุโรป และอเมริกา ต่างก็ได้รับอิทธิพลจากการวาดภาพสมัยฟื้นฟูนี้เหมือนกัน แนวคิดของการเขียนภาพและการฝึกฝน ปฏิบัติเน้นอยู่ที่ความสำคัญของการถ่ายทอด ซึ่งถือว่า การถ่ายทอดด้วยการวาดภาพ การใช้เส้นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับศิลปิน หรือผู้ที่จะมีอาชีพช่างเขียนทุกคน ถ้าหากว่าการวาดเขียนไม่ดี ไม่มีทักษะแล้ว ย่อมหมายถึงว่าขาดพื้นฐานทางศิลปะ ดังนั้น จึงเน้นการฝึกหัดการเขียนภาพเป็นสำคัญ

การวาดภาพนอกจากจะเน้นอยู่ที่ทักษะหรือความชำนาญในการบังคับมือ และฝึกสายตาแล้วยังเน้นถึงการพัฒนาความคิดและความรู้สึกด้วย โดยยอมรับกันว่า บทบาทของการวาดภาพเปรียบเสมือนเครื่องมือหรืออุปกรณ์อย่างหนึ่งทางปัญญาที่จะแสดงให้เห็นว่า มีความเฉลียวฉลาด มีความคิดและความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างน้อยแค่ไหน และยังแสดงให้เห็นทราบถึงความคิดในการออกแบบต่าง ๆ ด้วย ซึ่งจะต้องฝึกฝนกันเป็นเวลานาน ตามระบบของการฝึกงานอยู่กับช่างฝีมือโดยตรง (Apprenticeship)

ในปลายศตวรรษที่ 15 แนวคิดเปลี่ยนไป หลังจากได้รับอิทธิพลจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ โดยศิลปินและนักวิทยาศาสตร์ คือ เลโอนาร์โด ดา วินชี (Leonardo da Vinci)

ได้แสดงให้เห็นว่า การวาดเขียนเป็นเครื่องมือที่บันทึกความคิดอย่างหนึ่งของมนุษย์ ในการแสวงหาความจริงจากธรรมชาติ และถือว่าเป็นเครื่องมือช่วยการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ด้วย พอถึงในศตวรรษที่ 16 แนวความคิดนี้ก็ได้เป็นที่ยอมรับกันในรูปของทฤษฎีของการวาดเขียนตามแนวอภิปรัชญาว่า

“สรรพสิ่งทั้งหลายทั้งที่มนุษย์สร้างสรรค์ และไม่ได้สร้างสรรค์
ทั้งที่มองเห็นได้ สัมผัสได้ และมองไม่เห็น สัมผัสไม่ได้ ทั้งที่
คิดว่ามีวิญญาณและไม่มีวิญญาณ เป็นวัตถุ ล้วนแล้วแต่เป็น
วิถีทางที่เร้าให้มนุษย์พยายามรวมความคิดนั้น ๆ เข้าด้วยกัน
เป็นรูปทรงที่เห็นได้ทั้งสิ้น”

จากแนวคิดที่ยอมรับว่าการเขียนภาพเป็นหลักของปรัชญาดังกล่าวมานี้ ทำให้เกิดเป็นระบบของการให้การฝึกฝนทางศิลปะแขนงการวาดเขียน ซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนแสวงหาความจริงในธรรมชาติที่อยู่ลึกล้ำในวัตถุ หรือในบุคคล คือหมายถึง นอกจากจะศึกษาหาความจริงภายนอกแล้ว จะต้องเข้าใจความจริงภายในสิ่งนั้นด้วย ถ้าเป็นวัตถุก็หมายถึงต้องเข้าใจโครงสร้างภายในส่วนประกอบของอะตอม ถ้าเป็นคนก็ต้องแสดงความรู้สึกของจิตใจด้วย และจากระบบการฝึกฝนดังกล่าวนี้ ยังผลให้ศิลปินและช่างทั้งหลาย ยึดมติดของไมเคิล แองเจโล ที่กล่าวว่า

“ถ้าท่านจะเป็นช่างปั้นชั้นเยี่ยมแล้ว ท่านจะต้องมองเห็น
รูปคนตามที่ท่านต้องการอยู่ในแท่งหินก่อน”

การวาดภาพในสมัยฟื้นฟู จิตว่ามีหลักการและมีระบบการฝึกฝนรัดกุมเป็นอย่างดี ตามแนวของการฝึกงานกับนายช่าง (apprenticeship) ผู้ฝึกฝนจะอยู่กับช่าง (Master) หลายปี จนแน่ใจว่ามีความรู้ ทักษะ และสามารถเข้าใจลักษณะของแสง เงา รูปทรง น้ำหนัก ขนาด และเรื่องราวได้ นอกจากนี้ การเลือกวัสดุและการใช้วัสดุก็เจริญงอกงามด้วย มีการรู้จักเขียนด้วยถ่าน ด้วยเครยอง ด้วยเงินจุดลงบนกระดาษที่เตรียมไว้ (Silver point Drawing) บางทีก็รู้จักเลือกกระดาษสีนำมาใช้เขียนด้วยถ่านสีดำ สีแดง สีน้ำตาล ได้กลายเป็นสีที่นิยมใช้ในการวาดเขียนเท่า ๆ กับสีดำ และสีฟ้าแก่ ตามคุณสมบัติของเงินด้วย

ลักษณะของการถ่ายทอดด้วยเส้นในระหว่างศตวรรษที่ 13 และ 14 ศิลปินนิยมเน้นเส้นรอบนอกและเน้นบริเวณแสงและเงาและเงาเล็กน้อย บางทีก็แสดงด้วยน้ำหนักอ่อนแก่ของเส้นซึ่งจะเห็นว่า แตกต่างไปจากในสมัยไบแซนไทน์ก่อน ๆ ที่นิยมเส้นเท่ากันง่าย ๆ และถ้า

ศิลปินต้องการจะเน้นแสงและเงาจริง ๆ ก็มักจะใช้วิธีลากเส้นซ้ำ ๆ กันตามแนวและทิศทางเดียวกัน แทนที่จะมุ่งเส้นรอบนอกโดยเฉพาะ

ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งก็คือ การยอมรับแนวคิดของการวาดภาพแบบสมัยใหม่ กล่าวคือ พยายามแบ่งเป็นบริเวณของแสงและเงา และแสดงน้ำหนักอ่อนแก่ด้วย ซึ่งทำให้เห็นรูปแบบชัดเจนและค่อนข้างมีความแข็งปรากฏอยู่ด้วย ตามลักษณะของศิลปินแบบกอธิค (Gothic) ระยะนี้ลักษณะเฉพาะของศิลปินแต่ละคนเริ่มปรากฏเด่นขึ้นบ้าง ตามบรรดาศักดิ์ศษย์ของสำนักช่างศิลปะนั้น ๆ

สมัยฟื้นฟูที่เจริญสูงขึ้น ลักษณะเด่นของศิลปินแต่ละคนปรากฏเด่นชัดมาก สามารถรู้จากผลงานได้ว่า ศิลปินเป็นศิษย์ของใคร จากสำนักไหน และในสมัยฟื้นฟูสูงสุดนี้เอง ได้มีการเน้นในลักษณะผิวที่สลับซับซ้อนด้วย (Complexity of surface appearance) เช่น ผิวหนังคน สัตว์ วัตถุ เป็นต้น การเน้นลักษณะสลับซับซ้อนของปรากฏการณ์ระนาบผิววัตถุ ดังกล่าวนี้ กลายเป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้ศิลปินและนักวิทยาศาสตร์ร่วมกันศึกษาความจริงภายในวัตถุและมนุษย์ต่อไป ทำให้เริ่มศึกษาวิชากายวิภาคกันอย่างจริงจังขึ้น ในสมัยฟื้นฟูยุคสูงสุดนี้เอง (Anatomy) และเป็นรากฐานของการศึกษาวิชากายวิภาคทั่วไปตามสถาบันศิลปะทั่วโลก ตามแนวคิดที่ว่า ศึกษาจากภายในมาสู่ภายนอก (Study From inside out) สำนักวาดเขียนที่มีชื่อเริ่มขึ้นในสมัยนี้ด้วยเหมือนกัน เช่น สำนักฟลอเรนซ์ (Florentine Studios) การสอนของสำนักนี้วิชาวาดเขียนได้เพิ่มการศึกษากายวิภาคของสัตว์และมนุษย์ด้วย เช่น ลักษณะโครงสร้างของกระดูก กล้ามเนื้อ เอ็น ฯลฯ ผู้เรียนต้องฝึกฝนอย่างจริงจังหลายปี จนจำลักษณะของกระดูก กล้ามเนื้อ ตลอดจนปุ่มโปนต่าง ๆ ได้ แล้วจึงนำมาใช้เขียน เมื่อต้องการแก้ปัญหาการเขียนหุ่นคนจริง หรือการปั้น ยุคนี้ถือเป็นยุคทองของวิชากายวิภาค และสรีรศาสตร์ ทั้งศิลปะและวิทยาศาสตร์ (The Golden Century of Anatomy)

เมื่อความรู้ทางกายวิภาคเจริญขึ้น ความจำเป็นที่จะนำมาใช้ในการสร้างภาพประกอบทางศาสนาก็ลดน้อยลง เรื่องราวของกรีกและโรมันโบราณที่เกี่ยวกับปรัชญาและมนุษย์โดยตรง ได้กลายเป็นที่นิยมของศิลปินสมัยฟื้นฟูด้วย ศิลปินใช้การวาดเขียนถ่ายทอดเรื่องโบราณนิยายและมนุษย์มากขึ้นพอ ๆ กับคริสต์ศาสนา การศึกษารูปแบบคลาสสิกของกรีกโบราณได้รับความนิยม ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นมนุษย์ จิตใจ และคุณค่าทางศีลธรรม จรรยาสูงยิ่งขึ้น และปรากฏเป็นศิลปกรรมเกือบทุกแขนง

ในด้านปัญหาของการจัดภาพแสดงความรู้สึกที่ตื้นลึก หรือคุณค่าของสามมิติ และ บริเวณว่าง (Space and three Dimensional Problems) ก็ได้รับความสนใจ มีการศึกษา เกี่ยวกับความตื้นลึกเรียกกันว่า วิชา Perspective โดยมีการกำหนดข้อสมมุติฐานเกี่ยวกับการ รับรู้ทางด้านสามมิติของมนุษย์ร่วมกันว่า การเห็นของมนุษย์เกี่ยวข้องกับเส้นระดับตาที่ลาก ตรงไปจากตามองของมนุษย์เอง ตามตำแหน่งที่ผู้นั้นอยู่ วัตถุใดที่ขนานกับเส้นระดับตา จะมีจุด สายตาเพียงจุดเดียว (One - Point Perspective) ด้านใดที่ขนานกันจะไปรวมกันที่จุดสายตา เดียวกัน และถ้าวัตถุใดตั้งเป็นมุมกับเส้นระดับตา ก็จะทำให้เกิดจุดสายตาสองจุด (Two - Points Perspective) และด้านใดขนานกันก็ไปรวมจุดสายตาเดียวกัน สำหรับด้านและขนาด ของวัตถุนั้น เมื่อปรากฏในสนามภาพ (Visual Field) ถ้าอยู่ใกล้จะมีขนาดใหญ่กว่าอยู่ใน ตำแหน่งไกลกว่า และสัดส่วนก็จะลดลงตามส่วน

เทคนิคในการแรเงา และการสร้างลักษณะผิวที่เด่นและนิยมมาก ปรากฏในผลงานของไมเคิล แองเจโล ดา วินชี และ ราฟาเอล ก็คือ การแรเงาขวางสลับกัน (Cross - Pratchings) ซึ่งช่วยเน้นรูปแบบของวัตถุและแก้ความซ้ำซ้อนของกล้ามเนื้อได้เป็นอย่างดี ในบางภาพของ ราฟาเอล ซึ่งเป็นศิลปินรุ่นน้องไมเคิล แองเจโล นั้น ได้แสดงความกลมกลื่นของรูปทรง น้ำหนัก ด้วยวิธีแรเงาขวางสลับกันอย่างละเอียดและสามารถแสดงความสมดุลของรูปทรงและ น้ำหนักได้น่าดูกว่าของไมเคิล แองเจโล มาก

สรุปการเขียนภาพในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาที่แสดงลักษณะเด่น ๆ ได้ดังนี้

1. ศิลปินใช้การวาดเขียนเป็นพื้นฐานของการแสดงออก และการสร้างสรรค์ ศิลปกรรมทุกแขนง
2. ศิลปินสนใจทั้งรูปแบบภายนอกและโครงสร้างภายในของวัตถุและบุคคล มีการสร้างสรรค์เรื่องราวต่าง ๆ ตามโบราณนิยาย ปรัชญา ตลอดจนการแสดงออกถึงศีลธรรม จรรยาของมนุษย์ด้วย
3. ศิลปินพบแนวทางในการแก้ปัญหาความตื้นลึก และปัญหาเกี่ยวกับบริเวณว่าง ด้วยการแรเงาแสดงน้ำหนัก การใช้เปอร์สเปคทีฟ อันเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับการมองเห็น
4. ศิลปินสนใจกายวิภาคของสัตว์ มนุษย์ เลย์ถือเป็นวิชาบังคับสำหรับศิลปิน หรือช่างเขียนทุกคน ซึ่งจัดสอนในสำนักศิลปะตามระบบการฝึกงานอยู่กับนายช่าง
5. การถ่ายทอดภาพคนในระยะหลัง ๆ พัฒนาการทางทักษะของศิลปินมีมากขึ้น ศิลปินถือว่า มนุษย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาล ดังนั้น ภาพวิจิตรจึงได้รับความนิยมน้อยกว่า ภาพคน และถือว่าภาพวิจิตรทั้งหลาย เป็นส่วนประกอบของร่างกายคนทั้งสิ้น

6. การวาดเขียนสามารถฝึกฝนปฏิบัติด้วยวัสดุมากขึ้น และมีวิธีการหลายแบบตามที่ศิลปินได้ค้นคว้า และแสดงให้เห็นถึงลักษณะเด่นเฉพาะของศิลปินสำนักนั้นๆ หรือกลุ่มนั้น ๆ

7. การวาดเขียนในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาเป็นรากฐานของการวาดภาพทั่วไป

จิตรกรรมสมัยบารอคคิตาลี 1600 - 1800

ในช่วงเวลาหลังสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาที่ไดวางพื้นฐานของการวาดเขียนอย่างมั่นคงแล้ว ศิลปินและช่างเขียนรุ่นหลัง ต่างก็พยายามที่จะแสวงหาแนวทางใหม่สำหรับรุ่นตน หรือลักษณะประจำยุคของตนขึ้น ศิลปินที่ถือว่าเป็นผู้ริเริ่ม ทั้งทางความคิดและทักษะ คือ คาราวาจิโอ (Caravaggio)

ทางด้านสังคมและด้านการเมืองในช่วงนี้ปรากฏว่า การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช พระเจ้าแผ่นดินมีอำนาจมาก ความคลายตัวของศาสนาปรากฏชัด จากนิกายคาทอลิกแยกเป็นนิกายอื่น ๆ เช่น นิกายโปรเตสแตนต์ เป็นต้น ดังนั้น ทางด้านการเขียนภาพ จึงต้องแสวงหาแนวทางใหม่ นอกจากจะเป็นการแสดงความคิดเห็นเฉพาะยุคแล้ว ยังเป็นลักษณะหรืออภิปภาพลักษณะหนึ่งของยุคที่เรียกชื่อแบบอย่างนี้ว่า บารอค ด้วย (Baroque)

คาราวาจิโอ พยายามเน้นบางส่วนของแสงเงา ให้เด่นชัดขึ้น ลีลาของเส้นแ่งไว้ด้วยความเร็วและท่าทางของภาพ ประกอบกับความเด็ดขาดตัดสินใจของศิลปินทำให้เกิดเป็นลักษณะการวาดภาพสมัยบารอค สมัยนี้ศิลปินสามารถแสดงความรู้สึกส่วนตัวของตนอย่างเสรีให้ปรากฏเป็นภาพเขียน เท่า ๆ กับแสดงความรู้สึกของรูปเขียนให้ปรากฏพร้อม ๆ กัน จึงทำให้การวาดเขียนมีคุณค่าของความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการของศิลปินมากขึ้น

ลักษณะเด่น ๆ ของจิตรกรรมสมัยบารอคที่ปรากฏเห็นได้ชัดก็คือ การวาดภาพผสมกลมกลืนกับการระบายสี กล่าวคือ ศิลปินใช้ดินสอแรเงา ผสมกับสีน้ำ เน้นประกอบด้วยกันเพื่อให้บริเวณที่เป็นแสง เป็นเงาชัดเจนขึ้น เส้นที่ลากก็แ่งไว้ด้วยความรวดเร็ว เป็นลักษณะของท่าทางของหุ่นในภาพ บางทีก็ใช้ลักษณะการเขียนแบบแห้ง ปนกับลักษณะเปียกชุ่มด้วยสีน้ำ ประกอบกับลักษณะลีลาของรอยแปรง (Brush Virtuoso) เส้นปากกา เส้นดินสอ ด้วยลีลา จังหวะเด็ดขาด รวดเร็ว นับว่าเป็นยุคบุกเบิกของการใช้วัสดุหลายชนิดผสมกัน เพื่อคุณค่าทางความรู้สึกของภาพและของศิลปิน การนำเอาเส้นโค้ง เส้นขยุกขยิก มาใช้ในการวาดภาพ ก็จัดเข้าเป็นลักษณะเด่นของการวาดเขียนสมัยบารอคด้วย

การถ่ายทอดรูปแบบหลายด้าน และแสดงความรู้สึกเกี่ยวพันระหว่างรูปแบบด้านนั้น ๆ ด้วยการบิดงอและการเสริมเน้นของแสงและเงา ทำให้ภาพวาดเขียนแสดงความรู้สึกเคลื่อนไหวสำหรับความรู้ทางด้านวิชากายวิภาค ที่เน้นกันมากในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา ปรากฏว่าในสมัยบารอค

ศิลปินพยายามแสดงความรู้สึกมากกว่าที่จะแสดงให้เห็นรูปแบบชัดเจน ด้วยวัสดุในการเขียนหลาย ๆ ชนิดรวมกัน

ในสมัยบารอคนี้ นอกจากศิลปินจะแสดงการวาดภาพโดยตรงตามที่ตนมีความรู้สึกแล้ว ศิลปินยังสนใจในการวาดเขียนไปใช้ในการตกแต่งด้วย ศิลปินชาวเวนิซสองคนที่มีชื่อเสียงและมีผลงานเหลืออยู่เด่น ๆ คือ จิโอบานี บาติสตา (Giovanni Battista) ทีโปโล (Tiepolo) และ ฟรานเชสโก (Francesco) ซึ่งถือว่าเป็นศิลปินชั้นครู แสดงลักษณะเด่นของบาโรค ด้วยการแสดงรูปแบบซ้ำ ๆ กัน ด้วยเส้นให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว และเน้นบางส่วนที่สำคัญ ๆ ด้วยสีน้ำ สีหนัก ๆ หรือลายเส้นชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณรอยผ้ายื่น ข้อต่อกล้ามเนื้อ ปุ่มโปนต่าง ๆ และลักษณะที่เด่นชัดอีกอย่างหนึ่งก็คือ การแสดงโดยใช้ภาพวิิว เป็นส่วนสำคัญของภาพ และใช้ภาพคนเป็นส่วนประกอบ ซึ่งตรงกันข้ามกับสมัยฟื้นฟู ซึ่งจะเห็นได้เสมอในผลงานของฟรานเชสโกเป็นส่วนใหญ่

การเขียนภาพในสมัยบารอค พอสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากสมัยฟื้นฟูและศิลปินก็เคยศึกษาตามสำนักช่างของสมัยฟื้นฟูมาก่อน แต่ได้เพิ่มเติมสร้างสรรค์ โดยเน้นบางส่วนเด่นชัด ช่วยการใช้วัสดุในการเขียนมากขึ้น พยายามแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงออกมากขึ้น ซึ่งในช่วงหลังของศตวรรษที่ 16 มีชื่อเรียกยุคของการวาดเขียนว่า แมนเนอริสซึม (Manerism) ทั้งนี้ เพราะว่าภาพการวาดภาพแสดงความรู้สึกเคลื่อนไหวและทำทางด้วยแสง สี และเส้น อย่างเด่นชัดนั่นเอง

จิตรกรรมสมัยฟื้นฟูและสมัยบารอค เยอรมนี และเนเธอร์แลนด์

1400 - 1700

จิตรกรรมของศิลปินในประเทศทางตอนเหนือของยุโรปและอิตาลี มีลักษณะแตกต่างกันตามพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งต่างก็ให้อิทธิพลทางการเขียนภาพ ในระยะแรกการวาดภาพก็มีความมุ่งหมายขยายนิกายศาสนาในรูปแบบของภาพประกอบหนังสือศาสนา และต่อมาอิทธิพลของอิตาลีสมัยฟื้นฟูก็ได้ปรากฏเป็นแบบอย่างบางส่วน โดยที่บางประเทศรับความช่วยเหลือทางศิลปะจากอิตาลี เช่น ฝรั่งเศส เป็นต้น

ในระยะแรกอิทธิพลของศิลปกรรมแบบกอทิก ทางด้านสถาปัตยกรรมแผ่ขยายทั่วไป และในสมัยฟื้นฟู แนวคิดของการวาดเขียนก็ได้รับจากอิตาลี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวาดภาพที่เกี่ยวกับศาสนา และทำให้เกิดเป็นความเชื่อในหมู่ศิลปินของประเทศต่าง ๆ เช่น ฮอลแลนด์

เบลเยียม ฝรั่งเศส เกี่ยวกับความคิดที่ว่า “จักรวาลมีทั้งความสวยงาม ความน่าเกลียด และ ความรู้สึกต่าง ๆ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความดี ความชั่ว และความจริงต่าง ๆ หน้าที่ ของศิลปินจะต้องพยายามทำความเข้าใจกับสิ่งเหล่านี้ แล้วสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นสื่อแทนใน ลักษณะของสัญลักษณ์ให้ได้ จะด้วยแสง เงา รูปร่าง หรือรูปแบบใดก็ตาม เพื่อแพร่เกียรติคุณ ของพระเจ้าให้เป็นที่ปรากฏให้ได้” พื้นฐานของศิลปินแถบบริเวณนี้ ส่วนมากมีความชำนาญ ในการช่างแขนงต่าง ๆ มาก เช่น ช่างเงิน ช่างทอง ช่างโลหะ ฯลฯ ดังนั้น การวาดภาพ จึงกลายเป็นพื้นฐานของการออกแบบงานช่าง และผสมกับแนวคิดของศาสนา ทำให้เกิดเป็น แบบอย่างชัดเจน ละเอียดมากขึ้น ตามทัศนะของช่างฝีมือ และมักนิยมวาดภาพให้มีขนาดเล็ก ๆ เทคนิคการวาดเขียนด้วยเงินจุดลงจึงได้รับความนิยมมาก ศิลปินที่มีชื่อเสียงคือ แจนแวนไอล์ (1390 - 1441) และ ปีเตอร์ บรูเกิล (1525 - 1569) ทั้งสองมีลีลาและลักษณะการเขียน คล้ายคลึงกัน แต่บรูเกิล (Pieter Brueghel) แสดงความรู้สึกสนุกสนาน แฝงความตลกขบขัน และความเข้าใจในชีวิตจริงของมนุษย์มากกว่า บรูเกิลเขียนทั้งภาพคน สัตว์ และความผิดปกติ ของมนุษย์และสัตว์ด้วย

สำหรับในเยอรมนี รวม ๆ ปลายศตวรรษที่ 14 การเขียนภาพได้กลายเป็นพื้นฐาน เบื้องต้นของการพิมพ์ไม้ และการพิมพ์แบบต่าง ๆ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อขยายศาสนา พิมพ์เป็นหนังสือสอนศาสนา ซึ่งคล้าย ๆ กับวิธีการเริ่มต้นของการเรียนวาดเขียนของไทยใน สมัยรัตนโกสินทร์ โดยเริ่มจากการตั้งกองแกะไม้ เพื่อเป็นภาพประกอบแบบเรียนของกรม ศึกษาธิการเหมือนกัน การวาดเขียนของศิลปินเยอรมนีก็น่าคล้าย ๆ กับศิลปินในยุโรปตอนเหนือ โดยทั่วไป กล่าวคือ ช่างเขียนมีทักษะในงานช่างสูง จัดเป็นช่างฝีมือจริง ๆ ดังนั้น การถ่ายทอด รูปแบบจึงปรากฏชัดเจน มีลักษณะแน่นอน แฝงไว้ด้วยความละเอียด การใช้เทคนิคหรือการ แรเงา ลงสี จึงมีกฎเกณฑ์ แบบแผน การเลือกใช้วัสดุก็เปิดโอกาสให้ศิลปินได้แสดงออกอย่าง เสรี ดังเช่นปรากฏในผลงานของคูเรอ เป็นต้น (1471 - 1528) คูเรอ เป็นทั้งศิลปินและ ช่างฝีมือในการพิมพ์ การแกะไม้ ที่มีชื่อมาก ผลงานแสดงทักษะและความตั้งใจในการถ่ายทอด เป็นอย่างมาก นอกจากคูเรอ ยังมีศิลปินเด่น ๆ อีกหลายคน เช่น ฮันส ฮอลเบิน เป็นต้น (Hans Holbein 1497 - 1543)

ในช่วงระยะเวลาของศตวรรษที่ 17 ฮอลแลนด์ได้กลายเป็นศูนย์กลางของความเจริญ ทางศิลปกรรมและทางจิตรกรรมมาก ศิลปินเด่น ๆ ชาวเฟลมิชหลายคน เช่น รูเบนส์ และ แวนไดค์ ซึ่งได้รับการศึกษาจากอิตาลีได้สร้างสรรค์ศิลปกรรมอันแสดงความรู้สึกเคลื่อนไหว อย่างเดียวกับสมัยบารอกในอิตาลี แต่การแสดงออกเกี่ยวกับแสง เงา น้าหนักต่างกว่ากัน

ศิลปินในระยะนี้มีความชำนาญในการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ โดยเฉพาะ บางท่านสนใจสัตว์ บางท่านสนใจวิ รูปดอกไม้ หรือหุ่นนิ่ง เป็นต้น

ภาพวิที่เป็นธรรมชาติและอาคารบ้านเรือน เป็นที่นิยมมากในสมัยบารอกของยุโรปตอนเหนือ ศิลปินพยายามถ่ายทอดภูมิภาพจริง ๆ รู้จักการเขียนภาพบนขาหยั่ง ทำให้เกิดแนวคิดในการเขียนแปลกไปจากเดิมมากขึ้น ขณะที่อิตาลียังคงรูปศิลปะแบบเดิม ๆ อยู่ ซึ่งถือเป็นแหล่งของผู้ที่ต้องการศึกษาศาสตร์เท่านั้น ศิลปินชาวอิตาลี ที่จบมาโรม เมื่อกลับมาที่บ้านเมืองของตนก็นำเอาวิธีการเขียนภาพมาถ่ายทอดโดยถือตามเรื่องราวภูมิประเทศที่ตนมีส่วนร่วม เรื่องราวของโรมเป็นเพียงส่วนประกอบอันเลือกรางเท่านั้น ไม่สามารถจะแสดงความเด่นในดินแดนแถบนี้ได้

ศิลปะการวาดเขียนในสมัยฟื้นฟูและบารอกในบริเวณยุโรปตอนเหนือ ซึ่งรวมเยอรมนี ฝรั่งเศส ฮอลแลนด์ และประเทศใกล้เคียง ซึ่งต่ำกว่าระดับน้ำทะเลดังกล่าวนี้ พอสรุปได้ว่า มีอิทธิพลและเทคนิคการเขียนจากอิตาลี แต่ต่อมาภายหลังได้มีลักษณะเด่นเป็นของตนเอง ทั้งนี้เพราะเหตุว่าฐานะของผู้อุปการะต่างกันประการที่ 1 คือ ผู้อุปการะในบริเวณยุโรปตอนเหนือส่วนใหญ่เป็นคนชั้นกลาง ซึ่งต่างกับอิตาลีซึ่งเป็นคนชั้นสูง ดังนั้น รูปแบบของการวาดภาพและศิลปะจึงปรากฏเป็นเรื่องราวของประสบการณ์ในชีวิตประจำวันตามทักษะ และช่างฝีมือของศิลปินมากกว่าเรื่องศาสนา หรือโบราณนิยาย และอีกประการหนึ่งก็คือ ศิลปินแถบนี้มีสภาพภูมิศาสตร์และความเป็นอยู่ต่างกัน กล่าวคือ มีหมอก ฝน บรรยากาศหนาวที่มากกว่าในอิตาลี ซึ่งมีแดดจัด บรรยากาศไม่เหมือนกัน จึงทำให้รูปแบบทางศิลปกรรมมีส่วนต่างกันไป โดยแสดงบรรยากาศเข้มมืดมากกว่าและผลผลิตก็สนองความต้องการของชนชั้นกลางมากกว่า สำหรับการวาดภาพในอังกฤษ ก็มีลักษณะคล้าย ๆ กัน

จิตรกรรมสมัยนีโอคลาสสิก โรแมนติก และเรียลิสซึม

1800 - 1860

ศูนย์กลางของการเขียนภาพเปลี่ยนไปตามความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและเศรษฐกิจ อิตาลีเป็นศูนย์กลางในสมัยฟื้นฟูศตวรรษที่ 15 กลุ่มยุโรปตอนเหนือเป็นศูนย์กลางในศตวรรษที่ 17 และในศตวรรษที่ 19 ฝรั่งเศสได้กลายเป็นแหล่งกลางของศิลปกรรมทุกแขนง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปารีส ความแตกต่างระหว่างชนชั้นเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นในฝรั่งเศส จนมีการปฏิวัติในปี 1789 และในช่วงนี้เอง เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในความสงบ แนวคิดของศิลปะ

ก็เริ่มมีระบบแน่นอน โดยได้นำแนวคิดของกรีกและโรมันมาปรับปรุง ซึ่งมีชื่อเรียกแบบอย่าง การเขียนภาพในยุคนี้ว่า นิโอคลาสสิก

ศิลปินและช่างเขียนในสมัยนีโอคลาสสิกมีหลายคน เริ่มตั้งแต่ ดาวิด ผู้เป็นทั้งศิลปิน และนักการเมือง และนักโฆษณาบัลลังก์ไปเลยนผู้ยิ่งใหญ่ ได้วางมาตรฐานการศึกษาศิลปะ โดยตั้งสำนักทางศิลปะกลุ่มวิชาการขึ้น (The academy) และพยายามเน้นถึงความชัดเจน ของการวาดเขียนเป็นอย่างมาก โดยกำหนดแนวคิดไว้ว่า ศิลปะคือดวงประทีปของเหตุผล หมายถึง ความอ่อนแก่ตามน้ำหนักของสี ความชัดเจนตามตาเห็น และตามรูปแบบและ เรื่องราวโบราณนิยายของคลาสสิกกรีกด้วย ศิลปินผู้ที่มีชื่อเด่นในทางจิตรกรรมอีกท่านหนึ่ง คือ แองส์และพรูดอน แนวคิดอันเป็นเสมือนทฤษฎีของนีโอคลาสสิก คือ การเน้นการวาดภาพ เป็นหลักสำคัญ การระบายสีถือเป็นอันดับรอง ศิลปินกลุ่มนีโอคลาสสิกจะพยายามร่างรูปแบบ อย่างแน่นอนด้วยเส้นรอบนอกและสัดส่วนชัดเจน และนิยมท่าทางคนยืนโดยให้น้ำหนักอยู่บน เท้าขวา เท้าซ้ายงอ อยู่ในท่าพัก ซึ่งถือว่าเป็นท่าที่สมบูรณ์และงดงามมากที่สุด การเกลี้ยให้ ให้น้ำหนักแท้จริงตามความอ่อนแก่ ท่าทางที่สมเหตุผล ถือเป็นวัตถุประสงค์อันสำคัญของการ วาดเขียน แต่ขณะเดียวกันศิลปินอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งถือความสำคัญของอารมณ์มากกว่าเหตุผล ก็มีบทบาทขัดแย้ง ซึ่งเท่ากับเป็นการเสริมความสำคัญระหว่างกันด้วย ซึ่งหมายถึงว่า เมื่อมีนิ โอคลาสสิกที่ไหน ย่อมต้องนึกถึงโรแมนติก พร้อมกันไปด้วย

ศิลปินกลุ่มโรแมนติกยึดมั่นในอารมณ์ การแสดงออกที่รุนแรงด้วยการตัดกันของแสง และเงา การใช้วัสดุหลายชนิดปนกัน บางภาพแสดงความรู้สึกของหุ่นในภาพ ความทารุณ โหดร้าย และความรู้สึกต่าง ๆ ที่เกินความจริง ซึ่งตรงกันข้ามกับนีโอคลาสสิก ซึ่งยึดมั่นใน กฎเกณฑ์ของกรีกโบราณ ยิ่งกว่านั้น คุณค่าของการแสดงออกของสีแต่ละสี เช่น สีดำ สีขาว ก็แสดงความตัดกันมากกว่าที่จะกลมกลืนกันตามน้ำหนักอ่อนแก่ ศิลปินกลุ่มโรแมนติกที่มี บทบาทในการแสดงออกที่เด่น ๆ มีสองคน คือ เซอริโก และ เดอลาครัว ทั้งสองท่านนี้ได้ให้ อิทธิพลในการแสดงออกทางการวาดภาพ ด้วยการใช้เส้น การใช้แสงเงา และการเลือกเรื่องราวที่ ตื่นเต้น การผจญภัยและเรื่องราวนอกประเทศ ต่อศิลปินรุ่นหลังในศตวรรษที่ 20 เป็นอันมาก ในอังกฤษและเยอรมนี ศิลปินต่างก็พยายามแสวงหาแนวทางที่ต่างไปจากบารอคและรอโคโค ซึ่งอ่อนไหว โดยรวมลักษณะของโรแมนติกอันเกี่ยวกับอารมณ์จากทางฝรั่งเศส ประกอบกับ รูปแบบสัญลักษณ์เข้าด้วยกัน กลายเป็นรูปแบบสัญลักษณ์โรแมนติกขึ้น ศิลปินเยอรมนีที่เป็น ผู้นำแนวการเขียนภาพคือ เดวิด เฟรดเดอริก และ ออทโท รุช

จิตรกรรมในตอนกลางศตวรรษที่ 19 หลังจากสมัยโรแมนติค ก็คือ สมัยเรียลลิซึม (Realism) ซึ่งเป็นผลจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ การเมืองและเศรษฐกิจ จึงทำให้รูปแบบของการวาดภาพเหมือนจริง หรือคล้ายจริงมากขึ้น และการเขียนตามแนวเหมือนจริงนี้ช่วยขยายความรู้ด้านต่าง ๆ ให้เป็นที่เข้าใจได้ง่าย เช่น ทางธรรมชาติวิทยาและทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เป็นต้น ขณะเดียวกันบทบาทของศิลปินก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองมากขึ้น ศิลปินใช้ภาพจิตรกรรมเป็นรูปแบบสะท้อนสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ ความเหลื่อมล้ำกันในสังคม และความไม่ยุติธรรมในสังคม เป็นต้น เช่น ภาพของโตเม เป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าทางด้านสิทธิเสรีภาพเป็นอย่างดี นอกจากนี้การวาดภาพการ์ตูน ภาพล้อ ก็มีบทบาทมากขึ้นด้วยเป็นลำดับ

กลางศตวรรษที่ 19 นี้เอง ศิลปินที่สนใจภาพธรรมชาติกลุ่มหนึ่งได้หลบความจอแจของปารีส ไปอยู่ในตำบลเล็ก ๆ ใกล้ฟองเตนโบล (Fontainebleau) เพื่อเขียนภาพทิวทัศน์ ป่า และชีวิตจริงชนบท อย่างแท้จริง รวมกลุ่มกันมีชื่อว่า สำนักบาบิซอน (The Barbizon School) เป็นการศึกษารวาดเขียนภายนอกตามธรรมชาติอย่างแท้จริง โดยศิลปินพยายามบันทึกลักษณะ แสง เงา และน้ำหนักอ่อนแก่ตามตาเห็นอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ศิลปินที่มีชื่อในสำนักนี้ คือ โคอโร และ รุสโซ

การวาดเขียนในศตวรรษที่ 19 นี้ พอสรุปได้ว่า ศูนย์กลางอยู่ที่ปารีส และความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ก็แพร่ไปจากแหล่งนี้เกือบทั้งสิ้น การนำเอาเรื่องราวและแบบอย่างของคลาสสิคกรีกและโรมันโบราณมาปรับปรุงดัดแปลงใหม่ก็ดี การที่ศิลปินต้องพยายามสร้างชื่อเสียงตามมาตรฐานของอิตาลีก็ดี การเปลี่ยนบรรยากาศของการถ่ายทอดโดยหันมาเผชิญหน้ากับธรรมชาติโดยตรงก็ดี ปรากฏการณ์เป็นพฤติกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวนี มีส่วนทำให้รูปแบบของงานจิตรกรรมความคล่องตัว ไม่ยึดมั่นในแบบใดแบบหนึ่ง หรือตามครุคนใดคนหนึ่ง ดังเช่นที่เคยเป็นมาในสมัยฟื้นฟู และทำให้ศิลปินมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกทางการเขียนภาพมากขึ้น แสวงหาวัสดุในการถ่ายทอดวิธีการมากขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นระยะที่งานจิตรกรรมมีความสมบูรณ์มากที่สุด และมีแบบอย่างมากที่สุดด้วย อย่างไรก็ตาม ประวัติความเป็นมาของจิตรกรรมเท่าที่กล่าวมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ จนถึงศตวรรษที่ 19 แสดงให้เห็นถึงแนวคิดของแต่ละสมัย การแสดงออกทางการวาดภาพ การเลือกใช้วัสดุ ซึ่งศิลปินได้พยายามหล่อหลอมเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดขึ้นเป็นคุณภาพของการกระทำ และเมื่อเป็นผลงานแล้ว ก็มุ่งจะให้ประชาชนผู้สนใจมีส่วนร่วม

จิตรกรรมในศตวรรษที่ 20 โฟวิสม์ คิวบิสม์ และ แอบสแตรก

ศตวรรษที่ 20 เป็นช่วงเวลาที่ศิลปินมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น ขาดการอุปการะอ้อมชูจากชนชั้นกลาง หรือพระดั่งเช่นในศตวรรษที่ 16 ศิลปินต้องหาเลี้ยงชีพและสร้างสรรค์ศิลปะตามความต้องการของตน ดังนั้น จึงทำให้รูปแบบของการวาดภาพมีลักษณะแตกต่างกันตามกลุ่มศิลปินที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงออกและการถ่ายทอดอย่างเดียวกัน เมื่อการแสดงออกมีรูปแบบแตกต่างกันก็รวมกันเป็นกลุ่มเป็นลัทธิ เช่น โฟวิสม์ คิวบิสม์ และ แอบสแตรกชั้น เป็นต้น

ความมุ่งหมายในการแสดงออกของศิลปินแต่ละกลุ่มแต่ละลัทธินั้น ส่วนมากมีความมุ่งหมายให้งานจิตรกรรมทำหน้าที่บันทึกความคิด และรวบรวมความคิดเหล่านั้นด้วยการจัดภาพด้วยเหตุนี้ทำให้ลักษณะของการวาดภาพมีรูปแบบมากขึ้น จึงทำให้เกิดเป็นศิลปะในสำนักต่าง ๆ มากขึ้น สำหรับประเทศฝรั่งเศส ยังคงครองความเป็นผู้นำอยู่อย่างเดิมในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 แม้ว่าความเคลื่อนไหวจะปรากฏในบางแห่งของยุโรปบ้าง เช่น อิตาลี และ เยอรมนี แต่อย่างน้อยกว่าความเคลื่อนไหวของฝรั่งเศส ซึ่งมีบทบาทมากที่สุด และให้อิทธิพลต่อศิลปะในสมัยหลังต่อมาก็คือ กลุ่มโฟวิสม์ (Les Fauves) ซึ่งแปลเป็นภาษาอังกฤษได้ความว่า สัตว์ป่า (Wild Beast) ที่ได้รับชื่อเช่นนี้ก็เพราะเหตุว่า การแสดงออกทางศิลปะของศิลปินกลุ่มนี้รุนแรงมาก เช่น ใช้เส้นเด็ดขาดฉับพลันทันที ใช้สีรุนแรง เป็นสีสด ๆ อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีบทบาทใกล้เคียงกันในฝรั่งเศส ก็คือ กลุ่มคิวบิสม์ (Cubism) และ เซอร์เรียลลิสม์ (Surrealism) ศิลปินที่ผูกพันอยู่ในลัทธิทั้งสองนี้มีหลายคน เช่น มาทิส ปิคัสโซ กรีส์ ดูฟี โมติกเลียยี เลเซ ชาแกลไมโร และศิลปินอื่น ๆ อีกหลายท่าน

ประเทศอิตาลีมีความเคลื่อนไหวทางด้านความเคลื่อนไหวทางศิลปะ ปรากฏว่ามีน้อยมาก ศิลปินอิตาลีเริ่มชื่นชมศิลปะในอดีตมาเป็นเวลากว่าศตวรรษ เพิ่งจะเริ่มมีความเคลื่อนไหวทางศิลปะในต้นศตวรรษที่ 20 นี้เอง คือ ลัทธิฟิวเจอริสม์ (Futurism) ซึ่งทำให้ศิลปะอิตาลีที่เกือบจะสิ้นลมหายใจอยู่แล้ว กลับมีชีวิตขึ้นมาใหม่ พร้อม ๆ กับในเยอรมนีและออสเตรีย หลังสงครามโลกสิ้นสุดลง ศิลปินรุ่นหนุ่มหันมาใช้วิธีทดลองตามแนวคิดวิทยาศาสตร์ ศิลปินปารีสได้ทำการทดลองการวาดภาพด้วยวัสดุใหม่ ๆ และวิธีการใหม่ ๆ ดังนั้น ทศนคติของศิลปินก็เปลี่ยนไปด้วย คือ พยายามหาทางเพิ่มพูนความสำคัญของศิลปะให้มีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของประชาชนมากขึ้น และเป็นช่วงที่อุตสาหกรรมมีบทบาทมาก ทำให้ศิลปิน สถาปนิก และ

นักการศึกษาในเยอรมนีรวมกลุ่มกัน ตั้งสถาบันศึกษาศิลปะตามระบบอุตสาหกรรมใหม่นี้ด้วย ที่เดสเซอร์ ชื่อว่า สถาบันเบาเฮาส์ (Bauhaus) โดยรวมจิตรกรรม ประติมากรรม และการตกแต่งเข้าด้วยกัน จัดเป็นหน่วยวิชา เริ่มต้นด้วยการศึกษาวัสดุ คุณสมบัติ ของวัสดุ และการใช้เครื่องจักรกลสมัยใหม่ ทำให้รูปแบบของศิลปะอุตสาหกรรมเปลี่ยนไปจากการประดิษฐ์ ตกแต่งด้วยมือ เป็นการแสดงความง่ายด้วยเครื่องมือ และเครื่องจักรแทน และในขณะนี้เองได้มี ศิลปินกลุ่มโบราณบางกลุ่มเกรงว่าศิลปะด้วยมือจะสูญหายไป จึงได้ประกาศคำกล่าว “ศิลปะ เพื่อศิลปะ” ซึ่งก็ไม่ได้ผลอะไร สถาบันเบาเฮาส์อยู่ได้ไม่นานต้องถูกปิดไป เนื่องจากผู้บริหาร ไม่เห็นความสำคัญ อาจารย์และครูผู้สอนได้ย้ายและอพยพมาอเมริกา และปลุกฝังแนวคิดใหม่ ทำให้อเมริกากลายเป็นศูนย์กลางของศิลปะสมัยใหม่ ตั้งแต่ ค.ศ. 1945 และมีชื่อลัทธิตามมา ด้วยคือ แอบสแทรก เอกซเพรสชันนิสซึม (Abstract Expressionism) เป็นต้น และจาก แนวคิดนี้เองทำให้การศึกษาศิลปะในอเมริกา การค้นคว้า การแสดงจึงทำให้ทิศทางศิลปะ เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น จึงมีการจัดการแสดงงานศิลปะจากยุโรปครั้งยิ่งใหญ่ที่มีชื่อว่า The Amory Show ในครั้งนี้ด้วย

ตอนต้นของศตวรรษที่ 20 ศิลปินฝรั่งเศสส่วนมากได้รับอิทธิพลจากลัทธิอิมเพรสชันนิส ซึ่งพยายามที่จะบันทึกการรับรู้ตามความประทับใจของศิลปินแต่ละคน และพยายามที่จะสร้าง ผลงานระบายสีตามรูปแบบสีที่ตนคิดขึ้น ซึ่งมีความถนัดอย่างกล้าหาญและมีเสรีภาพมาก ดังนั้น เมื่อศิลปินกลุ่มนี้แสดงภาพเขียน และการระบายสีของตนครั้งแรก จึงได้ถูกเรียกว่า กลุ่มกล้า บ้าบิ่น และทำทนายรุนแรงประจูดุสตร์ว่า ซึ่งมีมาทิสและดูฟี เป็นหัวแรงในการนำกลุ่ม ผลงานของมาทิสแสดงให้เห็นถึงการแสวงหาของศิลปินเพื่อพบความจริงเกี่ยวกับความชัดเจน ของการรับรู้และการแสดงออกตามที่คิด โดยยึดหลักว่าอะไรที่ไร้ประโยชน์มักมีอันตราย ดังนั้น การเขียนจึงพยายามตัดส่วนที่เห็นว่าไม่จำเป็นหรือไร้ประโยชน์ออก และต่อมาเกิดเป็นทฤษฎี ว่า การจัดภาพเป็นศิลปะของการจัดตกแต่งในลักษณะของการประดับประดาด้วย ส่วนประกอบของศิลปะต่าง ๆ กัน จนศิลปินเห็นว่าหรือมีความรู้สึกว่าเหมาะสม ซึ่งจากทฤษฎี นี้เอง ทำให้ศิลปินลงมือออกแบบตกแต่งจริงทันที โดยไม่ต้องคาดการณ์หรือวางโครงการ ล่วงหน้าไว้ในใจ ศิลปินอาจจะแก้ปัญหาต่อเนื่องกันไป โดยไม่สามารถคาดคะเนได้ว่าผลงานจะ เสร็จเมื่อใด และจากทฤษฎีนี้เอง ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับหลักเกณฑ์ทางวิชาการ จากเดิมสมัย นิโอคลาสสิกอยู่มาก ที่มุ่งความชัดเจนทุกส่วน แสงเงากลมกลืนทั้งภาพ เต็มไปด้วยความ ละเอียดพิถีพิถัน และในช่วง ค.ศ. 1905 - 1930 ศิลปินกลุ่มนี้จึงได้รับฉายาว่ากลุ่มก้าวหน้า (Avant - grade) ของปารีส ซึ่งมีศิลปินอยู่ในกลุ่มก้าวหน้านี้หลายคน เช่น โมดิกลียานี ชาแกล เลเซ และ พिकासโซ

โมติกลียานี เริ่มเน้นการวาดภาพอย่างจริงจังและยึดมั่นความชัดเจนของการวาดภาพเน้นบางส่วน ซึ่งการแสดงออกของเส้นละเอียด คม และมีความแน่นอน ซึ่งขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นปริมาตรของหุ่นด้วย โมติกลียานี มีความสันทัดในการเขียนภาพคนเหมือนแบบสรุปง่าย ๆ เช่น ดวงตาเรียบ ๆ และส่วนละเอียดบางส่วนพอประมาณ

ซาแกล เกิดในประเทศรัสเซีย และย้ายมาฝรั่งเศสเมื่อ ค.ศ. 1910 ซึ่งต่อมาได้สมทบกับกลุ่มก้าวหน้าของฝรั่งเศส ซาแกลต่างกับโมติกลียานี ตรงที่สนใจเขียนจากความจำ และจากประสบการณ์ในอดีตของตนเองมากกว่าที่จะเขียนจากประสบการณ์ตรง ดังนั้น ลักษณะการวาดภาพของซาแกล จึงมักจะรู้สึกว่ายากไปมาได้ ตามจินตนาการ มีสัดส่วนไม่แน่นอน เพราะเป็นความฝันและบางครั้งดูคล้าย ๆ กับเด็กเขียน คือไม่มีลักษณะของแรงดึงดูดของโลกปรากฏอยู่เลย และงานของซาแกลนี้ต่อมาให้อิทธิพลต่อศิลปินรุ่นหลัง และถือเป็นสิทธิเหนือความจริงขึ้น (Surrealism)

เลเซ ย้ายเข้ามาปารีสใน ค.ศ. 1900 ซึ่งในช่วงนั้นผลงานแสดงความโน้มเอียงคล้ายกับงานของเซซาน ศิลปินรุ่นก่อนที่เน้นรูปเหลี่ยม โดยกล่าวว่าจักรวาลประกอบด้วย รูปทรงสามมิติต่าง ๆ มากมาย และต่อมาสนใจงานของฟิคาสโซ และ บราค ซึ่งกำลังค้นคว้าอยู่ตามลัทธิคิวบิซึม ภายหลังเลเซ แสดงการวาดภาพตามเอกลักษณ์ของตน ด้วยการพันรูปทรงบิด งอ ตัด คล้ายกับองค์ประกอบของเครื่องจักร และมีลักษณะของสถาปัตยกรรมประกอบรวมอยู่ด้วย และแม้ว่าถ้าเป็นรูปคน ก็มักจะมีทรวงทรงกลมคล้ายท่อ คล้ายลูกสูบ และเครื่องจักรกลอื่น ๆ

ในตอนต้นศตวรรษที่ 20 นี้ ได้มีการค้นพบศิลปะอาฟริกัน และแบบอย่างศิลปะอาฟริกัน ได้รับความสนใจศิลปินกลุ่มคิวบิซึมมาก โดยพยายามนำแบบอย่างของศิลปะนี้มาใช้เป็นแนวทางการแสดงออก การสร้าง การวาดภาพ และการระบายสีมีขนาดใหญ่ขึ้น มีการเลียนแบบและดัดแปลงรูปหน้ากาอาฟริกันมากขึ้น รวมทั้งการใช้สี และท่าทางของรูปในภาพด้วย

ขณะที่มาทิส และกลุ่มหัวก้าวหน้ากำลังแสวงหาแนวทางในการแสดงออก ฟิคาสโซ และ บราค ก็ได้เสาะหาแนวใหม่ตามหลักของเซซาน โดยพยายามเสาะหาความเหมาะสมของรูปแบบด้วย การซ้อน การบัง และการก้าวท้าวของรูปแบบหลาย ๆ ด้าน ตามที่ปรากฏในโลกสามมิติ มาเป็นองค์ประกอบบนระนาบผิวสองมิติ ดังนั้น จึงได้รับชื่อของการแสดงออกแนวนี้ว่า คิวบิซึม (Cubism) ซึ่งลัทธินี้มีการวิวัฒนาการ และได้รับการพัฒนาเป็นแบบอย่างมากมาย และแบ่งเป็นยุคหลายยุคด้วย

มาเซลดู ชามปี และ เลเซ ได้เข้ามาร่วมสมทบกับฟิคาสโซด้วย ซึ่งเพื่อความเคลื่อนไหวบนรูปทรงสองมิติให้เป็นการแสดงออกที่แฝงความมีชีวิต และการนำเอาเส้นโค้งเส้นเว้า มาช่วยสร้างให้เกิดความเคลื่อนไหวในภาพ ทำให้เกิดรูปแบบแนวใหม่ ซึ่งต่อมาให้อิทธิพลต่อการถ่ายรูปมาก เช่น การเปิดหน้ากล้อง เพื่อให้บันทึกความเคลื่อนไหวของวัตถุ ที่ผ่านไปในพื้นที่ว่าง ดังเช่น รูปสุภาพสตรีกำลังลงจากบันได เป็นต้น

ในเยอรมนี ศิลปินและสถาปนิกกลุ่มก้าวหน้าได้ก่อตั้งสถาบันศิลปะเฮาส์ขึ้นในปี 1919 และ 1929 ต่อมาได้เปลี่ยนไปตั้งแนวคิดนี้ในอเมริกา ซึ่งให้บทบาทต่อการเขียนภาพและแบบอย่างศิลปะในศตวรรษที่ 20 เป็นอย่างมาก หลังปี ค.ศ. 1945 การเคลื่อนไหวทางศิลปะมีมากในอเมริกา ศิลปินอเมริกันตระหนักดีว่า การแสดงออกตามเสรีภาพของตนมีคุณค่ามากที่สุด ศิลปะเกิดได้ทุกแห่งทั่วไป ศิลปะเป็นคุณค่าของการกระทำ และผลของการกระทำนั้น ๆ ที่เป็นรูปร่าง รูปทรง ดังนั้น เป็นคุณค่าของการกระทำ และผลของการกระทำนั้น ๆ ที่เป็นรูปร่าง รูปทรง ดังนั้น ศิลปินอเมริกันจึงได้แสวงหาวิธีการเขียนตามแนวคิดดังกล่าว ที่มุ่งหมายสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ของบุคคลเป็นสำคัญ ศิลปินอเมริกันเลือกเรื่องราวที่สะท้อนสังคมปัจจุบัน เช่น เรื่องราวที่คนมีส่วนร่วม เรื่องราวที่คนปัจจุบันมองเห็นมีความรู้สึกเรื่องราวที่คนประชดและสร้างความสำนึกให้แก่ชุมชน ด้วยเหตุนี้หลัง ค.ศ. 1945 อเมริกาได้กลายเป็นคู่แข่งในการเป็นศูนย์กลางของศิลปะสมัยใหม่ในโลก กับ ปารีส และมีลัทธิของตนโดยเฉพาะชื่อว่า แอบสแตรก เอกซเพรสชันนิสม์ ศิลปะงานจิตรกรรมในศตวรรษที่ 20 พอสรุปได้ว่า ศิลปินมีเสรีภาพในการแสดงออกมากมาย ศิลปินรวมกันเข้าเป็นกลุ่ม เป็นลัทธิของการแสดงออก เช่น ลัทธิโฟวิซซิม เป็นต้น

กลุ่มเอกซเพรสชันนิสม์ มีส่วนประกอบที่แสดงให้เห็นลักษณะเด่น ก็คือ ผลงานของกลุ่ม Fauvism ซึ่งได้แนวคิดมาจากเยอรมนี ระหว่าง 1910 - 1930 ตามลัทธิ German Expressionism ส่วนกลุ่มอื่น ๆ ที่จัดอยู่ในแนวคิดของเอกซเพรสชันนิสม์ ในช่วงหลังมีอีกมาก ศิลปินในกลุ่มนี้มีความเชื่อว่า การแสดงออกตรงไปตรงมามีคุณค่ามากที่สุด สิ่งใดที่เห็นว่าไม่มีประโยชน์ สิ่งนั้นมือนันตราย

สำหรับกลุ่มคิวบิสม์ และ กลุ่มฟิวเจอร์ริสม์ นั้น มีแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบคล้ายกัน ต่างกันตรงที่ความเคลื่อนไหวของรูปแบบ และทฤษฎีของการใช้สี กลุ่มคิวบิสม์เน้นรูปแบบหลายด้านของวัตถุ โดยให้เหลื่อมล้ำกัน มีความคงที่ของรูปแบบแน่นอน ส่วนฟิวเจอร์ริสม์นั้นเน้นรูปแบบเหมือนกัน แต่ว่าอยู่ที่ความเร็ว ความงามของการวาดภาพ อยู่ที่ความเคลื่อนไหวและการใช้สีตามทฤษฎีควอนตัม ที่ถือว่าแสงเป็นอนุภาค เป็นโมเลกุล ตามแนว Corpuscular Theory ซึ่งก่อให้เกิดเป็นวิธีระบายสีเป็นจุด ซึ่งศิลปินในสมัย (Post Impression) คิดขึ้น

